

**การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์
ในรายวิชา ส 22101 สังคมศึกษา 3**

Developing grade 8 students' learning achievement and critical thinking process in
social studies s 22101 courses using situational confrontation procedure.

ปณัดดา ราศรี¹⁾ และ ลัดดา ศิลาน้อย²⁾

Panudda Rasri¹⁾ and Ludda Silanoi²⁾

¹⁾ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Department of Curriculum and Teaching, Faculty of Educational, Khon Kaen University

²⁾ รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Associate Professor, Department of Curriculum and Teaching, Faculty of Educational, Khon Kaen University

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ในรายวิชา ส 22101 สังคมศึกษา 3
เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้ผู้เรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียน ร้อยละ 70 ขึ้นไป และเพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 2 ให้ผู้เรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์การมีกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณร้อยละ 70 ขึ้นไป
กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านสะอาดจำนวน 16 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ จำนวน 8 แผน 2) แบบสังเกต
พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) แบบบันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) แบบสัมภาษณ์นักเรียน
5) แบบทดสอบท้ายวงจรร 6) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ และ 7) แบบวัดกระบวนการคิด
อย่างมีวิจารณญาณ จำนวน 30 ข้อ การวิจัยเป็นแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แผนการ
จัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบทดสอบท้ายวงจรร แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
และแบบวัดกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย (Mean)
ค่าร้อยละ (%) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบบันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และแบบสัมภาษณ์นักเรียน โดยใช้การบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชา ส 22101 สังคมศึกษา 3 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 79.52 และจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 81.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือร้อยละ 70

2. ผลกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนผ่านเกณฑ์คิดเป็น ร้อยละ 76.43 และจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือร้อยละ 70

คำสำคัญ : การคิดอย่างมีวิจารณญาณ, กระบวนการเผชิญสถานการณ์

Abstract

The objectives of the present study were 1) to develop grade VIII students' learning achievement in the Social Studies S 22101 course by following the Situational Confrontation Procedure in which it was expected that at least 70% of the student group made a learning achievement of 70% of the full marks or better and 2) to develop the students' critical thinking process so that at least 70% of the students passed the passing criterion of 70% or better. The study followed Action Research procedure for data collection. The target group consisted of 16 grade- VIII students in Ban Sa-ard School during the second semester of the academic year. Research instruments included 1) 8 lesson plans based on Situational Confrontation Procedure which used 16 instructional periods to finish, 2) a teaching behavior observation form, 3) learning activities results recording form, 4) a student interview form, 5) end-of-spiral quizzes, 6) a 40-item learning achievement test and 7) a 30-item critical thinking process test. The collected quantity data were analyzed by means of finding arithmetic mean, percentage and standard deviation, while the qualitative data collected from learning activities results recording from, the teaching behavior observation form and student interview form and the results were presented in the form of a descriptive narration.

The findings were:

1. On the matter of learning achievement, it was found that 81.25% of the student group made a mean learning achievement score of 79.52% of the full marks which passed the prescribed criterion of 70% or better; and

2. On the matter of the students' achievement in critical thinking process, it was found that 75% of the student group made a mean achievement score of 76.43% of the full marks which passed the prescribed criterion of 70%.

Keywords : Critical Thinking, Situational confrontation

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาการจัดการศึกษา และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีคุณลักษณะใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และข้อสำคัญคือรู้จักคิด รู้จักเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสมกับสังคมและวัฒนธรรมไทย [1] ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 24 ข้อ 2 ระบุว่าสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ ให้แก่นักเรียนตั้งแต่ในระดับปฐมวัย และเพิ่มรูปแบบการคิดที่มีขั้นตอน การคิดที่ซับซ้อนให้เหมาะสมกับวัยจนถึงการคิดในระดับสูง คือกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีความคิดที่รอบคอบ สมเหตุสมผล ผ่านการพิจารณาปัจจัยรอบด้าน อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและผ่านการกลั่นกรอง ไตร่ตรอง ทั้งด้านคุณ – โทษ และคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้น ก่อนที่จะตัดสินใจทำในสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม [2]

ในการจัดการเรียนการสอนนอกจากจะมีการพัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้แล้ว ต้องมีการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้และการดำเนินชีวิต มีกระบวนการและวิธีคิดที่เหมาะสม ต้องพัฒนาทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง ไม่ว่าจะเป็นการคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งการคิดขั้นสูงเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการคิดแก้ปัญหา หรือใช้ในการตัดสินใจอย่างถูกต้องภายใต้การพิจารณาไตร่ตรองด้วยความรอบคอบและสมเหตุสมผล ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง การคิด เป็นการกำหนดความเป็นตัวเรา สิ่งที่เราคิดจะแสดงออกให้ปรากฏจากการพูด การเขียน และการกระทำเป็นตัวกำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลว กำหนดวิถีชีวิต เป็นแนวความคิดหนึ่ง

ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการคิดที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างไปจากสัตว์อื่น ๆ [8] ดังที่พระธรรมปิฎก กล่าวไว้ว่า “การคิดถูก หรือรู้จักคิด เป็นเป็นศูนย์กลางการบริหารการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องทั้งหมดเพราะเป็นหัวหน้าที่ชี้นำ นำทางและควบคุม การปฏิบัติที่ถูกต้องในแง่ต่าง ๆ ทั้งหมด” การคิดของมนุษย์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และที่สำคัญช่วยแก้ปัญหาให้กับตนเอง สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับตนเอง ชุมชน ประเทศชาติ และโลกของเราได้ ซึ่งจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาที่พัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่าการดำรงชีวิตที่ดีต้องอยู่บนพื้นฐานของการคิดที่ดี และการกระทำที่เหมาะสม [6] ทุกคนมีความคิด แต่คุณภาพของการคิดของแต่ละคนจะมีไม่เท่ากัน ผู้ที่มีคุณภาพของการคิดต่ำมักคิด ไม่เป็นระเบียบ ทำให้ถูกลองลงได้ง่าย มีปัญหามากและไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้ที่ดีคิดเป็น จะไม่ถูกลองลงด้วยข้อมูลที่ได้รับ ไม่เชื่อโดยปราศจากเหตุผลที่สมควร แต่จะต้องพิจารณาไตร่ตรองโดยรอบคอบก่อนตัดสินใจ

การเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ครูมักจะใช้วิธีการสอนแบบบรรยายถ่ายทอดเน้นเนื้อหาตามหลักสูตร และต้องสอนเนื้อหาให้ครบตามที่หลักสูตรกำหนดไว้เพื่อหวังผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้สูงขึ้น ซึ่งการเรียนการสอนแบบบรรยายเป็นการสอนที่เกิดขึ้นจำเจสม่ำเสมอในวิชาสังคมศึกษา เป็นปัญหาซึ่งสะสมมานาน เนื่องจากครูมักมองว่าเนื้อหาวิชาสังคมศึกษามีเนื้อหาค่อนข้างมากวิธีการสอนให้ครอบคลุมเนื้อหาจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งจากการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนสังคมศึกษามักพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำเพราะครูสอนแบบบรรยาย ตลอดทั้งการสอนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นแต่เพียงเนื้อหาและความจำ ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในสังคมภายนอกได้ วิชาสังคมจึงเป็นวิชาที่น่าเบื่อหน่าย นักเรียนมองไม่เห็นประโยชน์และคุณค่า [10]

ทักษะกระบวนการการเผชิญสถานการณ์ที่
สมุน อมรวิวัฒน์ [12] พัฒนามาจากแนวหลักกรรม
ของพระพุทธศาสนา เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีแนวคิด
ว่า การศึกษาที่แท้จริงสัมพันธ์สอดคล้องกับการ
ดำรงชีวิต ซึ่งเมื่อต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง
ต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งทุกข์ สุข ความสมหวังและความผิดหวัง
การฝึกให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ และ
สามารถเอาชนะปัญหาได้เหมาะที่จะนำมาจัดกิจกรรม
การเรียนรู้เพื่อฝึกฝน ให้ผู้เรียนสามารถคิดอย่างมี
วิจารณญาณมากขึ้น โดยใช้กระบวนการหลัก 4
ขั้นตอน ขั้นแรก คือการรวบรวมข่าวสาร ข้อมูล
ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ ขั้นที่ 2 เป็นการ
ประเมินค่าเพื่อหา คุณค่าแท้ คุณค่าเทียม ขั้นที่ 3
การเลือกและการตัดสินใจ และขั้นที่ 4 เป็นการปฏิบัติ
หลังจากได้พิจารณาถ่วงถ่วงโดยรอบคอบดีแล้ว
ซึ่งครูต้องจัดบรรยากาศ สื่อการเรียน และกิจกรรม
ต่าง ๆ ที่จะให้นักเรียนได้คิดปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ
เพื่อสามารถเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหาได้ [12]

ซึ่งในปัจจุบันปัญหาสังคมที่เกิดจากวัยรุ่น
วัยเรียนนั้นมาจากการคิดไม่เป็นซึ่งเป็นปัญหาที่รุนแรง
และส่งผลกระทบในหลาย ๆ ด้านตามมาด้วย”
พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่นเหล่านี้ส่วนใหญ่
เกิดจากการไม่สามารถตัดสินใจได้ถูกต้องเหมาะสม
เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ การที่ขาดทักษะ
ในการเผชิญปัญหา ทำให้เลือกแนวทางในการปฏิบัติ
ตนไม่ถูกต้อง ย่อมทำให้เกิดปัญหาจากการกระทำ
ที่ไม่เหมาะสมเนื่องจากขาดการคิดไตร่ตรองถึงผล
ที่จะตามมา ทำให้การตัดสินใจผิดพลาดกลายเป็น
ผู้สร้างปัญหาสังคมทั้งที่ตั้งใจและรู้เท่าไม่ถึงการณ์
พฤติกรรมของผู้เรียนที่กำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่นสื่อไปใน
ทิศทางที่ไม่เหมาะสม โดยที่ผู้เรียนไม่สามารถที่จะ
ตัดสินใจได้ในทันทีว่าสิ่งใดถูกต้องและสิ่งใดเหมาะสม
ที่จะปฏิบัติ หรือทำตามกระแสนิยมของสังคม หรือ
ปฏิบัติตามเพื่อนแนะนำ ผู้เรียนไม่สามารถตัดสินใจได้
เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ หรือปัญหาที่กำลัง

พบเจออยู่ตรงหน้าว่าจะต้องดำเนินการหรือตัดสินใจ
อย่างไร ซึ่งอาจจะเกิดจากการขาดสติ ไม่มีสมาธิ
ไม่คิดให้รอบคอบ จึงก่อให้เกิดปัญหาที่จะตามมาเสมอ
เช่นเมื่อผู้เรียนมีปัญหาเกิดความกังวลใจในเรื่องต่าง ๆ
ก็จะทำให้ผู้เรียนไม่มีสมาธิ และ ไม่ตั้งใจเรียน ทำให้มี
ผลการเรียนที่ตกต่ำลง หรือผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่า
ไม่อยากจะมาเรียน ทำให้ไม่จบการศึกษา ซึ่งอาจจะ
ส่งผลเสียต่อตัวของผู้เรียนเอง และทำให้ผู้ปกครอง
เป็นกังวลใจ ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งปัญหาสังคมที่กำลัง
เกิดขึ้นมากในปัจจุบัน [5]

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการพัฒนา
กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยการนำ
กระบวนการเผชิญสถานการณ์มาใช้เพื่อพัฒนา
ความสามารถในการตัดสินใจ การแก้ปัญหาและ
การใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านสะอาด สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5
ซึ่งถือว่าการกำลังอยู่ในช่วงที่เข้าสู่ความเป็นวัยรุ่น ซึ่งถือ
เป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากลอง กระบวนการเผชิญ
สถานการณ์ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อฝึกฝนให้
ผู้เรียนได้เผชิญปัญหาด้วยตนเองจนเกิดการเรียนรู้ขึ้น
และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียน
กล้าคิดและกล้าตัดสินใจ มีสติมากขึ้นเมื่อกำลังเผชิญ
กับสถานการณ์ หรือปัญหาต่าง ๆ ในบางช่วงของชีวิต
[9] ทำให้ผู้วิจัยสนใจ ที่จะพัฒนากระบวนการคิด
อย่างมีวิจารณญาณ โดยการนำกระบวนการเผชิญ
สถานการณ์มาใช้ ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไป
ตามเป้าหมายที่ได้วางไว้

คำถามการวิจัย

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการ
เผชิญการณ์ ในรายวิชา ส 22101 สังคมศึกษา 3 ของ
ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนและกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ส 22101 สังคมศึกษา 3 ของผู้เรียน ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ให้ผู้เรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ร้อยละ 70 ขึ้นไป

2. เพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ให้ผู้เรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์การมีกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณร้อยละ 70 ขึ้นไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ หมายถึง การจัดการเรียนรู้เพื่อฝึกฝนให้ผู้เรียนได้เผชิญปัญหาจนเกิดการเรียนรู้ และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง กระบวนการเผชิญสถานการณ์เป็นการจัดกิจกรรมที่สร้างความสนใจของผู้เรียน ฝึกให้นักเรียนได้รู้จักการใช้วิธีคิดที่หลากหลาย คิดถูกวิธี และเป็นประโยชน์โดยครูจะเป็นผู้คอยให้คำแนะนำและสร้างบรรยากาศ จัดสื่อ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นรวบรวมข้อมูล ขั้นเผชิญสถานการณ์ ขั้นเลือก และตัดสินใจ และขั้นสรุป

2. กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การคิดอย่างมีขั้นตอนโดยพิจารณาข้อมูลอย่างละเอียดรอบคอบ สมเหตุสมผล ลึกซึ้ง กลั่นกรอง ไตร่ตรอง คุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้นมากเพียงพอที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ หรือแก้ปัญหาอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยจะใช้แบบวัดกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในการวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนหลังจากเรียนรู้รายวิชา ส 22101 สังคมศึกษา 3 โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ด้วยแบบวัดกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน

30 ข้อ โดยประเมินส่วนประกอบของการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ การนิยามปัญหา การรวบรวมข้อมูล การจัดระบบข้อมูล การตั้งสมมติฐาน และการประเมินสรุปอ้างอิง

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการวัดการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์การเรียนรู้ ในเนื้อหาสาระที่เรียนมาแล้วว่าเกิดการเรียนรู้เท่าใด โดยสามารถวัดได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ส 22101 สังคมศึกษา 3 จำนวน 40 ข้อ เป็นแบบปรนัย เลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยกำหนดให้นักเรียนร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป โดยใช้เกณฑ์ในการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรของโรงเรียนบ้านสะอาด

4. เกณฑ์ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึงคะแนนจากการใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยกำหนดให้นักเรียนร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณร้อยละ 70 ขึ้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา 2 โรงเรียนบ้านสะอาด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 16 คน โดยมาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัย เชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและกระบวนการคิด อย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน โดยมีขั้นตอนในการวิจัย ดังนี้ ขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการทดลอง (PAOR) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นรวบรวมข้อมูล และขั้นเขียนรายงานการวิจัย

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์

ตัวแปรตาม ได้แก่

- 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
- 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองปฏิบัติ คือ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์จำนวน 8 แผน ใช้เวลา 16 คาบ

4.2 เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลเพื่อใช้สะท้อนผลการวิจัย มีดังนี้

- แบบทดสอบย่อยท้ายวงจร
- แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- แบบบันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4.3 เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลการวิจัย

- แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รายวิชา ส 22101 สังคมศึกษา 3 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
- แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ส 22101 สังคมศึกษา 3 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นครบทั้ง 3 วงจร มีการสะท้อนผลการปฏิบัติหลังสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละวงจรเพื่อนำผลไปปรับปรุง และพัฒนาในวงจรต่อไป หลังจากทดลองครบ ทุกวงจรแล้ว ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากนั้นนำคะแนน ที่ได้ไปวิเคราะห์ผลและแปลผลข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ : เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการวิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบทดสอบ

ย่อยท้ายวงจร แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบทดสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ นักเรียนร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ : โดยใช้ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบบันทึกผลการจัดการเรียนรู้ ใช้บันทึกข้อมูล ที่ได้จากการสังเกต และร่วมทำกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ หาข้อบกพร่อง ปัญหาและอุปสรรค เพื่อหาแนวทางแก้ไขและปรับปรุงพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ในการดำเนินการวงจรต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

1. นักเรียนมีคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คิดเป็นร้อยละ 79.52 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือร้อยละ 70 และจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 81.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดให้คือร้อยละ 70

2. นักเรียนมีคะแนนจากการทำแบบวัดกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดเป็นร้อยละ 76.43 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือร้อยละ 70 และจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดให้คือร้อยละ 70

จากสรุปผลการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยพบว่าการทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ พบว่า นักเรียนมีคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีผลคะแนนเฉลี่ย 31.81 คิดเป็นร้อยละ 79.52 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือร้อยละ 70 และจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ มี 13 คน จากนักเรียนทั้งหมด 16 คน คิดเป็นร้อยละ 81.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดให้คือร้อยละ 70 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปรานีดี จันทรขันธ์ [7] ได้ศึกษาผลของการใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์

ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักกรรม ในรายวิชา ส 0412 พระพุทธศาสนา และทักษะกระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนคุณหญิงเนื่องบุรี จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์กับการสอนแบบปกติไม่แตกต่างกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทักษะการคิดแบบโยนิโสมนสิการของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์สัมพันธ์สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต เน้นการรู้จักตนเอง ฝึกให้รู้จักคิดและใช้ประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมา เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ จะทำให้มีสติสัมปชัญญะ และเกิดการคิดขั้นสูงซึ่งจะทำให้ดำรงอยู่ด้วยความไม่ประมาท และสามารถแก้ไขปัญหายุ่งยากในการดำเนินชีวิตหรือแม้แต่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และสามารถตัดสินใจแก้ปัญหา ซึ่งเมื่อต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งมีทั้งทุกข์ สุข ความสมหวังและความผิดหวัง การฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเอาชนะปัญหาได้ [12] และจากการทดสอบเพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ พบว่า นักเรียนมีคะแนนจากการทำแบบวัดกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีผลคะแนนเฉลี่ย 22.93 คิดเป็นร้อยละ 76.43 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือร้อยละ 70 และจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ มี 12 คน จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 16 คน คิดเป็นร้อยละ 75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดให้คือร้อยละ 70 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจรัสศรีศรีรัตนวิบูลย์ [4] ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการคิด

อย่างมีวิจารณญาณโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสมาคมสตรีไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสมาคมสตรีไทย ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์มีความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์อยู่ในระดับมาก เนื่องจากกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการวิเคราะห์ขั้นสูง ทำให้ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตัดสินใจก่อนที่จะเชื่อ หรือกระทำการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ความคิดที่รอบคอบ สมเหตุสมผลก่อนการตัดสินใจ และแก้ปัญหาโดยยึดหลักการคิดด้วยเหตุผล จากข้อมูลที่เป็นจริงมากกว่าการคาดเดาเอง [6], [11]

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยในการจัดการเรียนรู้

1.1 การสร้างศรัทธาด้วยการจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเรียน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนอย่างจริงใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตร สุภาพ มั่นใจ ในเรื่องที่จะสอน จัดเป็นขั้นตอนที่สำคัญก่อนการปฏิบัติการสอนและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ไม่ควรละเลย

1.2 ก่อนการเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ควรมีการเพิ่มการปฐมนิเทศนักเรียนให้เข้าใจ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนให้น้อยลง และควรเตรียมสื่อรวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความพร้อมก่อนทำการสอนเสมอ